

FUGLELIVET

Lyngby Åmoses blanding af fattigkær, ellesump, sumpskov, grøfter, vandhuller og kanaler betyder, at der er et varieret fugleliv på alle årstider. Der yngler f.eks. stor flagspætte, spætmejsen, bogfinke, musvit, blåmejsen, gransanger, løvsanger, munk, gærdesmutte, rødhals og solsort, og om vinteren fouragerer flokke af grønsiskener i elletræerne. Fiskehejren ses året rundt i kanalerne og langs Lyngby Sø.

Det kan være vanskeligt at få øje på fuglene i yngletiden, når der er blade på træerne, men til gengæld har mange af dem en flot sang eller markerer på anden vis deres territorium, f.eks. når stor flagspætte trommer.

Et af de tidligste forårstegn i Lyngby Åmose er netop den store flagspættes trommen, men vi kan høre og se den hele året, når den hakker i træerne efter føde eller udstøder sit skarpe "kik". Hvis man ser den tæt på, kan man se, om det er en han eller en hun, da det kun er hannen, der er rød i nakken.

En anden markant fugl i Lyngby Åmose er spætmejsen. Den er også aktiv hele året, og man hører dens kald, vyt-vyt, året rundt. Halen er ganske kort, og den kan kravle nedad træstammerne med hovedet forrest. Det er der ingen andre danske fugle der kan, så den er let at kende. I løbet af efteråret hamstrer den bog og hasselnødder, som den gemmer som vinterforråd i træernes bark og i huller i træerne.

I løbet af foråret ankommer trækfuglene sydfra. En af de første er gransangeren med sin meget karakteristiske sang "tjif-tjaf tjif-tjaf", som den gentager flere gange i træet. Derefter ankommer munk, løvsanger og flere andre sangere, og snart har vi hele fuglekoret. De forlader os i løbet af sensommeren og efteråret, men så dukker der trækfugle op nordfra.

En sikker gæst i Lyngby Åmose om vinteren er de elegante grønsiskener. De flyver rundt i Lyngby Åmose i flokke. De virker lidt nervøse, når de flyver op og hvirvler mellem hinanden, men de slår sig straks ned i nogle andre elletræer og fouragerer på raklerne. Er man så heldig, at der er sol på, kan man se hannens flotte gule og grønne farver. Hunnen er lidt mere afdæmpet i farverne.

◀ *Spætmejsen*

▶ *Stor Flagspætte, han*

▲ *Klopstocks Eg på Prinsessestien*

Klopstocks Eg står på Prinsessestien ved den nordlige kant af Lyngby Åmose, og skønnes at være ca. 850 år gammel. Den er opkaldt efter den tyske digter F.G. Klopstock, der fra 1751 i en årrække boede på Gramlille i Lyngby. Egen blev fredet i 1956, og mistede under en storm i 2013 en stor gren, som stadig kan ses ligge ved siden af træet.

ADGANGSFORHOLD

Det er forbudt at færdes uden for stierne af sikkerhedsmæssige grunde, dels fordi der nogle steder er bundløst, og dels for at beskytte naturen.

Da stierne er anlagt på mosebund, synker de mange steder, og oversvømmelser kan derfor ikke undgås og især ikke i perioder med megen nedbør.

Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening i Lyngby-Taarbæk, 2016.
www.dn.dk/lyngby-taarbaek, tlf. 4588 9455.
Udgivet med støtte fra tømmerhandler Johannes Fogs Fond.
Layout: Koch & Falk.
Fotos: Hans Nielsen, Jan Erik Johnsson, Morten Rasmussen,
Gert S. Laursen, Johnny Madsen, Jakob Arnholtz og Stig Nørhald.
Tryk: TrykTeam, 1. oplag 25.000 eksemplarer.

LYNGBY ÅMOSE

Danmarks
Naturfredningsforening

LYNGBY ÅMOSES HISTORIE

Lyngby Åmose ligger i tunneldalen mellem Klampenborg og Furesø, der blev skabt i slutningen af den sidste istid for ca. 15.000 år siden, da en smeltevandsflod med stor kraft og under tryk skar sig dybt ned i undergrunden. I de følgende årtusinder blev Lyngby Åmoses over 7 meter tykke tørvelag dannet ved ophobning af døde plantedele. I 2015 fik Lyngby-Taarbæk Kommune foretaget en undersøgelse af tørvelagene i ned til 7 meters dybde, der viste, at Lyngby Åmose i 3.820 f.Kr. var dækket af skovfyr og elletræer i en kort periode, indtil den på grund af klimaændringer igen blev oversvømmet og til sø igen. Siden da har der været yderligere 3 vandstandsstigninger i henholdsvis 2.280 f.Kr., 720 f.Kr. og 940 e.Kr., som har ført til, at Lyngby Åmose er blevet oversvømmet og har måttet starte forfra

i successionen sø - rørsump - mose. Den sidste oversvømmelse i år 940 e.Kr. skyldtes ikke en klimaændring, men at Lyngby Sø blev opstemmet ved anlæggelsen af den første vandmølle i Lyngby.

Først for nogle få hundrede år siden opstod de nuværende fattigkær med bevoksninger af mosebølle, revling og lyng, og det er mindre end 100 år siden, at Lyngby Åmose igen blev til en skovbevokset mose.

I Nordsjællandsflora fra 1872 blev Lyngby Åmose beskrevet som et åbent kærrområde med nogle få mindre birke- og pilekrat. Der var på det tidspunkt så mange sjældne planter i mosen, at den blev fremhævet som "et af de for botanikeren interessanteste punkter i Danmark."

Indtil 1930'erne var mosen opdelt i lodder, der tilhørte gårdene i Virum. Her blev der skåret tagrør til tagdækning, og opvækst af træer og buske leverede brændsel til opvarmning og madlavning. I årene 1930-40 opkøbte Lyngby-Taarbæk Kommune størstedelen af mosen og anlagde de nuværende stier og broer. Arbejdet blev udført som beskæftigelse for unge arbejdsløse. Efter 2. verdenskrig fortsatte opkøbene.

FREDNING OG NATURPLEJE

I 1947 rejste Statsministeriet fredningssag for Lyngby Åmose, og den blev fredet i 1949. Formålet med fredningen var at sikre, at mosens udelukkende måtte benyttes som parkanlæg med adgang for almenheden. Fredningen indeholdt således forbud mod at opføre bygninger af enhver art, mod henkastning af affald og mod at foretage opfyldning eller andre foranstaltninger, der ændrer dens naturpræg. Mosens naturværdier blev ikke omtalt i fredningen. Først i 1986 blev der på foranledning af Danmarks Naturfredningsforening udarbejdet en rapport om Lyngby Åmoses natur og et forslag til plejeplan, som har været retningsgivende for naturplejen i mosens indtil 2016.

I 2008 rejste Danmarks Naturfredningsforening en fredningssag for Bagsværd Sø og Lyngby Sø med omgivelser, der også omfattede Lyngby Åmose. Fredningen blev gennemført i 2013 og i 2016 vedtog Lyngby-Taarbæk Kommune en plejeplan for Lyngby Åmose, der især har fokus på at bevare og forbedre forholdene for plante- og dyrelivet i fattigkærene og i søen neden for Sorgenfri Kirke.

Lyngby Åmose er på 45 ha, og der er her fundet 290 forskellige plantearter og 450 forskellige svampearter.

FATTIGKÆRENE

Et fattigkær er et næringsfattigt moseområde med en højmoselig-nende vegetation, der typisk består af tørvemosser (sphagnum), tue-kæruld, tranebær, soldug og dværgbuskene revling, mosebølle og hedelyng. Tue-kæruld blomstrer i marts/april og derefter domineres fattigkærene af dens lange, hvide frøhaler, der minder om bomuldspantens.

Fattigkærene opstår, når mere næringsrige kærtyper med bl.a. starrer har opbygget et så tykt tørvlag, at de ikke længere kan nå det næringsrige grundvand. Så erstattes starrerne af tørvemosser, der ikke tåler næringsholdigt grundvand. De er stærkt vandsugende, og kan klare sig med regnvand alene. Da de nedbrydes uhyre langsomt, hæver de efterhånden mosebunden så meget, at dværgbuske som lyng og senere birk kan vokse der.

Siden 1930'erne har kommunen bekæmpet opvækst af birk og skovfyr i det østligste og mest værdifulde fattigkær. Det skete først ved optrækning, så med pesticider og i de seneste årtier ved slåning med krattrydder. Da slåningen ikke slår birken ihjel, og bl.a. skader hedelyngen, er Danmarks Naturfredningsforening i 2016 gået i gang med at beskære birken med ørnenæb under vækstpunktet så den dør. Det medfører, at slåningen kan ophøre til gavn for hedelyngen og det øvrige planteliv, og at birken ikke længere forringer oplevelsen af fattigkæret.

◀ Rundbladet soldug

◀ ELLESUMPEN

Ellesumpen findes i de mest våde og fugtige dele af Lyngby Åmose, som typisk findes ved Lyngby Sø og kanalerne. Det helt dominerende træ er rød-el med de karakteristiske rakler, hvor hunraklerne ligner små kogler. Rød-el er det eneste danske træ, der kan tåle at have rødderne vanddækket i længere perioder.

Elletræernes stammer står ofte på stylder eller "trunter", idet store rødder udgår ret højt over jordoverfladen. Herved opstår et meget varieret plantesamfund, da nogle planter foretrækker de meget våde lavninger, mens andre foretrækker de mere tørre trunter. Da ellesumpen både er næringsrig og meget lysåben, har den en meget frodig bundvegetation med engkabbeleje, bregner, gul iris og forskellige starrer.

Rød-el lever normalt i symbiose med en kvælstoffikserende strålesvamp, der findes i knolde på træets rødder. Svampen forsyner træet med kvælstof og modtager til gengæld organisk stof fra træet. For at bevare ellesumpen er det vigtigt at bevare en høj vandstand, så andre træer ikke kan vokse der.

SUMPSKOVEN

Størstedelen af Lyngby Åmose er dækket af en blandingsskov med birk, el, røn og bøg – en såkaldt sumpskov. Den findes både på næringsrig, næringsfattig, våd og halvtør bund, så bevoksningen varierer meget fra sted til sted. På de næringsfattige steder dominerer tørvemosser, tue-kæruld og birk og på de næringsrige steder dominerer starrer, rød-el og røn. Sumpskoven bliver generelt ikke plejet, men ligger urørt hen.

Den næringsfattige sumpskov er i de seneste årtier blevet mere lysåben, fordi de gamle birketræer dør uden at blive erstattet af nye. Birken har nemlig svært ved at spire i tørvemosser og bides ned af mosens bestand af rådyr. Det har medført, at den meget sjældne plante femradet ulvefod har bredt sig kraftigt i de seneste årtier og nu dækker flere hundrede m². Også bøg breder sig kraftigt flere steder i sumpskoven, og der er enkelte steder i mosens iværksat forsøg med at bekæmpe den.

Midt ude i Lyngby Åmose neden for Sorgenfri Kirke findes et område med særdeles smukke skovfyr. Ifølge beretningen fra 1872 var der dengang her kun én stor skovfyr med begyndende opvækst omkring sig.

DYRELIVET

I Lyngby Åmose ses rådyr året rundt, og de hjælper med til at holde opvæksten af træer og buske nede. I solskinsvejr er det ikke ualmindeligt at se snoge ligge og sole sig på et lunt og uforstyrret sted. I fattiggærene kan man opleve firben ligge og sole sig eller pile af sted for at komme i sikkerhed. Frøer og skrubtudser ses i hele sommerhalvåret og ikke mindst når deres haletudser bliver til små frøer og skrubtudser og går på land.

Lyngby Åmose har en rig og varieret insektfauna. Mange af insekterne er knyttet til vand hele deres liv bl.a. mange biller og tæger, mens det for bl.a. guldsmede og vandnymfer kun er i larvestadiet. I forsommeren kan der på varme og fugtige dage være så store mængder af mitter, at det er næsten ulideligt at opholde sig i mosen. Omkring Sankt Hans lyser billen Sankt Hansorm mange steder i Lyngby Åmose. Hunnen, der ligner en orm, kravler ved tussmørke op i vegetationen og udsender et kraftigt lys, for at de flyvende hanner kan finde den og gennemføre parringen.

Der er fundet mange sjældne insekter i Lyngby Åmose og især med tilknytning til fattiggærene, hvor mosebøllen er levested for larverne af sommerfuglene bølleblåfugl, grønbusksommerfugl og den sjældne mosehøsommerfugl.

▲ Udsigt over Lyngby Sø

GRØFTER OG KANALER

I Lyngby Åmose er der et særlig rigt plante- og dyreliv i de grøfter og vandhuller, der ikke har direkte forbindelse med det meget næringsrige vand i Lyngby Sø. I grøfterne langs stierne vokser bl.a. vandrøllike, kærmysse, høj sødgræs, gifttyde, bukkeblad og starer. Om foråret er det de butsnudede frøer, der kvækker, inden de lægger store klumper af æg i grøfter og vandhuller, mens det om sommeren er de grønne frøer, der kvækker i grøfter og vandhuller.

Det oprindelige plante- og dyreliv i de grøfter og vandhuller, som står i forbindelse med Lyngby Sø, forsvandt helt i 1900-tallet på grund af forureningen af Lyngby Sø. Nu er Lyngby Sø blevet renere og såvel Lyngby Sø som kanalerne har igen fået undervandsvegetation. I søen er det især aks-tusindblad, mens det i kanalerne især er kransnålalger.

▲ Butsnudet frø med æg

Vandrøllike ▲ ▲ Snog

Kærmysse ▼ ▼ Bølleblåfugl

